

Književnost.

Dr. Mihael Opeka: **Rimski verzji.** V Ljubljani. Založila Leonova družba. Tiskala Katoliška tiskarna.

Eden izmed najboljših učencev Simon Gregorčičeve šole — miselna lirika — je poleg Medveda: Opeka. Pa pesniški izraz je pri Opeki toplejši kakor pri Medvedu.

Domoljubje, bratoljubje, materina beseda, vera očetov, to so misli, ki so jim dali pesniško odelo Rimski verzji.

Pevčeva taka je nprav: nikomur srca ne zakriva,
strune dovolj govore, vanje izliva srcé — —

(Stran 15.)

Kar je izlito v teh Verzjih »v tistih časih, ko slovo jemala je mladost«, je človeku in pesniku v čast. Ne vem, koliko mladeničev — ne glede na vojno — pohaja danes visoke šole z enakim idealnim stremljenjem kakor pevec Rimskih verzov.

Vse sem zapustil takrat in šel sem samotni na tuje,
ker sem ljubil srčno tebe, moj narod, moj dom!

(Stran 9.)

Knjiga obsega šestere kategorij: »Na tuji zemlji« — najlepša, »Dvoje pisem« — najintimnejša, »O Roma felix« — veličastna, »Sionski glasovi« — visokomiselna, »V Kampanji« in »Odmevi« — prav prijetno zvoneča kategorija.

Ko listam in čitam »Na tuji zemlji«, mi ljubo zavzveni vsepolno distihov, ki bi jih rad obnovil z jezikom in peresom, n. pr.:

Tvojemu práhu mirú v gomili pod rušo zeleno,
tvojemu dúhu, da zre z néba na srečni naš rod!

(Stran 11.)

Teci, le teci naprej, pozabnosti Letina reka —
z doma trpljenja celó drag je v tujini spomin!

(Stran 12.)

Kladvo udarja deset... svetilka pojema, umira...
zvezde neba se goste... tiho je zunaj povsod — —
Z Bogom, pravljíčni moj svet! Bilò je. Nikoli več!

— Z Bogom!

Kakor polnočni je sen moja zbežala mladost...

(Stran 14.)

Iz samopridja nikdar ne ljubi resnična ljubezen,
ljubi, ker čuvstev oblast srcu veleva takó.

Bratje, in to je dovolj — le ena še dramí se misel:
svojce ljubiti in dom dostikrat tujci učé! (Stran 17.)

V dolu prijaznem pod njo smehlja se mi hiša med drevjem,
slamnat pokriva jo krov — ni me povedati sram —

(Stran 18.)

Čudna ljubezen zares — do rodnega doma ljubezen:
križem sveta se podaj, v prsih jo nosiš s seboj!

(Stran 19.)

»Glas moj okoren, sevé — a čakajte!« živo pristavi (dedek),
»čakajte, da vam povem, včasih kako sem jaz pel!«...

(Stran 21.)

Tako nam je v Rimskih verzih povedal tudi Opeka, kako je včasih pel... Prijetno je pel in dijaki smo ga radi poslušali, pa najsi je že prišel njegov glas od tega ali onega lista, bolj ali manj pritažen...

Sedaj je utihnil. Le včasih se še oglasi — a bolj oficielno. In vendar: že to dejstvo, da je zbral svoje Rimske verzje:

Jaz iščem vas! — Nemara, bratje moji,
da tudi vi, po svetu razkropljeni,
še hranite ljubezen prvo meni
kot v tistih dneh...

to dejstvo, pravim, priča, da v njem še živi ljubezen do poezije in lepe umetnosti. Morda poreče ob svojih zbranih Verzjih z Medvedom: »Jaz šele zdaj tudi čutim in vem, kaj naj oznanjajo in kako, in ostanem zvest sodelavec...« (Stran 111.)

In če ne bi več prijel za strune, Rimski verzji vseeno ne bodo onemeli v slovenski literaturi. So nekaj samoraslega in po idejah visokega, kar ni brez globljih korenin.

A. M.

Alojzij Gradnik: **Padajoče zvezde.** V Ljubljani 1916. Izdala in založila »Omladina«. Tiskala Učiteljska tiskarna. Str. 100. — Gradnikova življenjska izpoved — in z njo začenja to svojo prvo zbirko — je ob kratkem taka: Bele zvezde mladosti so »popadale«, sedaj »hodi v mrak iz mraka«, edini cilj je še smrt; nekaj tolažbe je le v tem: kratka nit sem v dolgi vrvi (pravi malo nerodno), in »kjer se v vrvi ena nit konča, se samo z novo nitjo zavozla«. Torej znana filozofija življenja »brez zvezd«, sedaj trpko vdana v nespremenljivo realnost, drugič lenobno hrepeneča po belih zorah, ki jih »srce zábiti ne more«, in še drugič neznanško pohlepna po lasti, ki prehitro mineva: »Izsrkaj mi iz žil vso to besnečo kri, da... ko življenje zajde, pri meni smrt ničesar več ne najde«. V tem oziru nam torej nova zbirka ne prinaša nič novega, nič takega, česar bi pretekli rod ne bil prečuvstvoval in izpovedal. Pa tudi iz-

raz in oblika nista taka, da bi mogla kategorično zahtevati, naj knjiga izide; upravičujeta jo le za silo. V glavnem se ima, mislim, zahvaliti za svojo existenco aktualnim briškim, begunskim in podobnim motivom; brez njih bi bila videti precej revne vsebine in ne dovolj potrebna.

Najkrepkejše, najbolj resnične, dasi večkrat razbrzdano strastne so pesmi prvega dela, »Tristis amor« in »Pisma«. Tako na primer »Besede iz groba«:

Že mesece sem tu na dnu te jame
črne. Kod, o, kod si hodil, dragi,
da nisi mislil več in nisi vedel záme?

Ves čas sem čakala te. Sneg me beli
pokril je. V mrzlih rokah so zveneli
mi tvoji nageljni. Potem močilo
deževje grob je moj, a ni te bilo.

In kedar so potem po dolgi zimi
semena klila, sem hotela z njimi
ven, ven, vsa trudna od pričakovanja.

Zdaj prišel si, ko zopet pomlad sanja,
in spet gorijo tiste zvezde zlate,
ki so sijale v oni sladki noči.
Saj nisem, dragi, nisem huda náte,
in vse, prav vse odpuščam ti. Ne joči.

Tudi »Pesmi starega begunca« zavzene semintja pristno, pristrčno, na primer tretja, in še nekatere druge. Premnoge pa so v bistvu vendar samo naloga, delo, dejanje literarne volje in umske kombinacije, ki poišče predmetom literarnega izraza, a ne more povzeti njih duševne vsebine; Gradniku večkrat zadošča, da najde za pojav ali dogodek umsko paralelo in da to kombinacijo obdela kot pesem (»Jesensko solnce«, »Mors victrix«, »Pozna jesen«, »Oljčni gaji« in druge).

Nekatere pesmi so metrično trde (»O ti poljana, smrti izročena — podobna si ti stari kurtizani«), nekatere izrazno pomanjkljive (»Ljubav gori mi do te vboge zemlje, — in kedar misel nate mi odjemlje — vse druge misli...«, »Smrt njena za nas — bila vse leto je čakana sreča«, »Ko se smrtna toča zbira — in žvižgajoča gola stebela pušča«), ogniti bi se bilo treba tudi slovniški hibi: »Vprašujem te, k a r nisem vpraševal — nikoĝar še«.

Posebnost Gradnikove verzifikacije je, da z verzi trga stavke — pač zaradi rime — tudi tam, kjer je tako nastali naravni premor ob koncu verza nasproten logičnemu zmyslu stavka. Ker ta forma ni notranje upravičena — naravneje je, rimati sredi verza, nego videzu rime žrtvovati logiko ritma — more veljati le kot izjemna olajšava, ne kot pravilo. *Izidor Cankar.*

Iz moje celice. M. Elizabetha, O. S. Urs. Ljubljana, 1916. Natisnila Katoliška tiskarna. Založil uršulinski samostan. Str. 163. — Žena, ki je napisala te pesmi, čuvstvuje tako:

Ko prilivam svojim cvetkam,
ljubi Jezus, mislim nate;
s srcem vdanim in hvaležnim
jih gojim in čuvam zate.

Ti preprosti, v svoji iskrenosti tako naravni verzi so značilni za M. Elizabeto, za njeno pesniško delo: za

krog njenih predstav in njih vsebino. Kadar pesni, so nje misli polne cvetličnega vonja in ljubezni božje. Skoro ničesar drugega ni v njih, ne drugih predmetov, ne drugih misli. Ljubezen božja se včasih razplamt do prave mistične strasti:

Noči so to, noči ljubezni vroče,
srce ob Srcu, o, kaj vse pove!
Sladkost najslajšo tja vložiti sme,
razkriti vsako bol in rane žgoče.
Noči so to, ko duša le uživa,
ko tiho sluti, kakšno je nebo,
ko zemlje več ne vidi, ve le to,
da Jezusov pogled na nji počiva.

Evharistične pesmi — najboljše iz vse zbirke — so vsebinsko večinoma tako resnične, da se ji besede tvorijo same od sebe, da lete brzokrile skoro brez retoričnega balasta k cilju hrepenjenja. V noči čaka jutra in jutranjega svetega obhajila:

Zato le hitro, zvezde ve žareče,
izginite raz kupolo nebes!
Prevozi urno, biserna kraljica,
skrivnostno pot do jutranjih zaves.
Udarjaj, kladivo, ob bron v zvoniku,
oznanj skoraj novi dan iz lin,
pokličji zarjo izza gor visokih,
pokličji mlado jutro iz globin!

In kadar pride jutro:

Najlepši trenutki, o, to so pač tisti,
ko z Jezusom vračam se sklenjenih rok,
ko gledam in molim in ljubim le njega,
ko čutim le eno: da z mano je Bog.

Vendar bi se komaj našla v zbirki pesem, da bi bila vsa dobra, kakršna je. Večkrat se pesniki zgodi, da pokvari pesem, ki bi bila sama po sebi zaokrožena, z didaktično-deklamacijskim koncem, verze maši mnogokrat z nepotrebnimi besedami in kitice z neorganičnimi verzi, ne najde vedno prvega, neposrednega izraza in si pomaga z abstrakti in simboličnimi rekviziti, kjer bi bila potrebna gola stvarnost, je včasih votlo patetična. Jezusu pravi n. pr.:

Odkar prinesel si nebo,
besede rekel krasne,
kako so strune jasne!

Ali ne zveni kakor profanacija, če Kristusove besede imenuje »kрасne«? Vezi cerkvene in ascetične frazeologije se še ni znala popolnoma rešiti — in to je velika nevarnost za religiozno pesem. Tudi opisuje samo eno stran religioznega doživljanja, zato se ni čuditi, da se istovrstni motivi kupičijo in da preide mnoga pesem v deklamacijo. *Izidor Cankar.*

»Hrvatska škola 1916.« — Uredila Josip Bačić in dr. Stojan Brajša. Izdalo: Katoličko učiteljsko društvo za Istru »Hrvatska škola« u Pazinu. Tiskala Katoliška tiskarna v Ljubljani. 216 str. Cena 3 K 90 v pri »Tiskovnem društvu« v Pazinu. — To je vojni zbornik učiteljskega glasila »H. Š.«, katero za časa vojne ne more izhajati. Zbornik je izšel s pomočjo kat. istrskih visokošolcev. Strogo literarno oceno bi bilo težko pisati, po-